

Bu sıcaklarda süper zevkli hobilerim olmadığından mı, yoksa antropoloji, sosyoloji, çevre felaketleri ve gıda fiyatları hakkında okuduklarım bilinçaltımı tetiklediğinden mi bilmiyorum ama daha önce okuduğum kitapları farklı bir gözle tekrar okumaya başladım. Aklıma bir sürü farklı ama aslında birbirleriyle bağlantılı olan fikir geldi. Ardından, İngiltere Merkez Bankası Başkanı Andrew Bailey'nin 16 Mayıs'taki ses getiren konuşmasında yaptığı, gıda fiyatlarında artış konusundaki uyarısını okuduktan sonra şaşırma, hüznün ve kıskançlık gibi değişik duygular hissetmeye başladım. Öncelikle Sayın Bailey'i, müthiş tespiti ve öngörüsü için kutlarım. Gıda fiyatları tarihi rekorlar kırdıktan sonra uyarı yapabilmek tam da Sherlock Holmes'un memleketlisine yakışacak bir meziyet doğrusu! Peki, neden kıskançlıkla karışık bir hüznün hissine kapıldım?

İki yıldır sürekli olarak "Enflasyon, emtia fiyatları ve özellikle gıda fiyatları yükselir" diyoruz. Ne oldu peki? Kaç kişi hatırlıyor? Kaç kişi umursuyor? Yıllardır birçok önemli ekonomi ve piyasa trendini öngörmüş olduğumuzu kaç kişi biliyor veya dikkate alıyor? Tecrübeme dayanarak bildiğimi sandığım şey ise bunların sonuçları olmayan sadece teorik veya boş uğraşlar olmadığı. Binlerce şirket ve milyonlarca kişiyi doğrudan ilgilendiren analiz ve öngörüler bunlar. Durum böyleyken, yani bugünleri üç aşağı beş yukarı epey önceden görmüş ve defalarca uyarılmış olmamıza rağmen, hala enflasyonu küçümseyenleri ve sanki Rusya-Ukrayna savaşı olmasaydı sorun olmayacaktı gibi davrananları görmek daha da acısı. Yaraya tuz basmak mı yoksa alkol dökmek mi daha çok can yakar?

Sebepler Rusya-Ukrayna savaşı değil ama bu savaş durumu daha da kötü hale getirdi. Philip K. Dick'in dediği gibi: "Gerçek, onu yok saydığınızda yok olmayan şeydir." Biz de pek farkında olmak istemiyoruz sanırım ama gıda güvenliği daha uzun süre gündemimizde olmaya devam edecek ve hatta daha yüksek gıda fiyatları da bizce yolda. FAO'nun da gıda fiyatlarının artmasını beklediğini okudum.

Kitap satın alanların sadece yüzde 10-20'si kitabı bitiriyor diye bir istatistik okumuştum. Bizim yazılar için oran daha yüksektir diye ümit ediyorum ama fazla da riske girmeyelim ve yazıyı tıpkı "hap" gibi tatalım. "Mavi mi, kırmızı mı?" diye sormayın.

Neden fiyatlar daha da yükselecek gibi duruyor?

a) Ukrayna'dan arz sıkıntısı. Değişik tahminlere göre Ukrayna'da ekinlerin yüzde 30 civarı ekilemedi. Dünyanın en verimli kara toprağının yaklaşık dörtte biri Ukrayna. Örneğin küresel ayçiçek yağının yarısından fazlası Ukrayna'da üretiliyor.

b) Teknolojik devrim, sonsuz ve sınırsız bolluk gibi müthiş fantastik ve bombastik hayallerle satılırken gerçekler biraz farklı. Yenilenebilir enerji trendine rağmen Almanya Çevre Ajansı (Umweltbundesamt – UBA) 2021 verilerine göre Almanya gibi ülkelerde dahi enerji tüketimi hala yüzde 80'in üzerinde fosil kaynaklı. Küresel çapta gıda üretimi ise son derece enerji odaklı ve maliyetlerin üçte biri enerji kaynaklı.

c) Tüm ESG imaj çalışmalarına rağmen gerçek hayatta değişen pek bir şey yok ve birçok uzmana göre muhtemelen okuyandan çıktı. Yarattığımız çevre felaketleri neticesinde ekstrem ve anormal hava durumu arz tarafında kalıcı sorun ve riskler oluşturacak.

d) Endonezya ve Hindistan örneklerinde gördüğümüz gibi gıda ihracatı kısıtlamaları muhtemelen artacak. Hatta şu anda küresel gıda ihracatının yüzde 15'ini geçtiği tahmin ediliyor.

e) Artan gıda fiyatlarıyla beraber yükselen gübre fiyatları çiftçilerin daha az ve/veya pahalı gübre bulabilmesi ve kullanması anlamına gelebilir. Bu da arz tarafını daha da sınırlayabilir ve artan fiyat-azalan arz dinamiğinde yeni fasit dairelere sebep olabilir.

Peki "Beni ırgalamaz, bırakın pasta yesinler" gibi şeyler diyerek bencilce davranmadığınızı varsayarak yine bir hap şeklinde, hatta mümkünse tek kelime ile bütün bunların sonucunu merak ediyorsanız "stagflasyon" derim. Bu özellikle gelişmekte olan ülkeler için çok önemli ve hassas bir sorun ama gelişmiş ülkeleri, özellikle de Avrupa'yı da yakından ilgilendiriyor.

Soru: Perulu köylü çiftçi ile Harvard veya Yale gibi üniversitelerin devasa fonlarını yöneten fon yöneticileri arasındaki fark nedir?

Cevap: Perulu köylü çiftçi risk ve getiri arasındaki ilişkiyi anlar ve sağlam yatırım hedefleri vardır.

"The Invisible Hands: Hedge Funds Off the Record - Rethinking Real Money" isimli kitabın 2010 baskısı için önsözüne böyle başlar Jared Diamond. "Guns, Germs and Steel" gibi önemli kitapların yazarı olan profesörün bu benzetmeyi esprî olsun diye yapmadığını düşünüyorum. 2008 krizinde bu güzide ve sözde çok başarılı fon

yöneticileri ve müşterileri büyük paralar kaybetti. Bu arada kitabın “vergi ödeyenlere” ithaf edilmiş olması da bence çok önemli bir ayrıntı.

Fon yöneticileri ile mülakatlardan oluşan bu kitaba niye antropoloji, biyoloji ve ekoloji gibi konularda araştırma yapan bir coğrafya profesörü önsöz yazar? Fon yöneticilerinin işi sadece sayılar, istatistikler veya somut olgularla değil mi? Hayır, aslında değil. Daha doğrusu vasatı aşmak isteyen ama vasatlığın gazabının yaratacağı kariyer risklerini alabilenler için değil. Ünlü fon yöneticisi Peter Lynch’in dediği gibi “Yatırım işi sayılardan ibaret olsaydı, matematikçi ve muhasebeciler dünyanın en zengin insanları olurlardı.”

2012 yılında meşhur yatırımcı Jim Rogers, “Tarımsal gıda fiyatları çok artacak, ileride çiftçiler La mborghini kullanacak” dediğinde kendisiyle alay edilmişti. Jim Rogers gibi yatırımcılar ileride veya uzun vade derken bizde anlaşıldığı gibi yarını, hatta ikinci seans açılışını kast etmez. Dolayısıyla ortada alay edilecek bir şey yok, hatta geldiğimiz yere bakınca zaten neyin ne olduğu ortada. Yine de Rogers’ın kehanetinde bir mantık hatası var gibi. Yani çiftçilerin en zengin kişiler olduğu bir dünya ortamında enerji fiyatları ne olur ve kaç araba üreticisi, hatta hangi sanayi şirketi ayakta kalabilir? Belki de şöyle demesi gerekirdi: “İleride tarım ile uğraşan gerçek zenginlerin hepsinin kendi atarabası bile olacak.”

ÇEKİNCE:

Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti, yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Söz konusu rapor belli bir kişiye veya mali durumları, risk ve getiri tercihleri benzer nitelikteki bir gruba yönelik olarak hazırlanmamıştır. Belirli bir getirinin sağlanacağına dair herhangi bir vaat veya taahhütte bulunulmamaktadır. Tüm yorum ve tavsiyeler öngörü, tahmin ve fiyat hedeflerinden oluşmaktadır. Zaman içinde piyasa koşullarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle söz konusu yorum ve tavsiyelerde değişikliğe gidilebilir. Size uygun olan yatırım araçlarının ve işlemlerin kapsam ve içeriği uygunluk testi neticesinde belirlenir. Uygunluk testi, yatırım kuruluşu tarafından pazarlanan ya da müşteri tarafından talep edilen ürün ya da hizmetin müşteriye uygun olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla, müşterilerin söz konusu ürün veya hizmetin taşıdığı riskleri anlayabilecek bilgi ve tecrübeye sahip olup olmadıklarının tespit edilmesidir. Bu raporda yer alan her türlü bilgi, yorum ve tavsiye uygunluk testi ile tespit edilecek risk grubunuz ve getiri beklentiniz ile uyumlu olmayabilir. Bu nedenle, uygunluk testi neticesinde risk grubunuz tespit edilmeden sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi amaç, bilgi ve tecrübenize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgi ve veriler, araştırma grubumuz tarafından güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan derlenmiş olup, doğrulukları ayrıca araştırılmamıştır. Bu nedenle, bu bilgilerin tam veya doğru olmaması nedeniyle doğabilecek zararlardan Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ve çalışanları sorumlu değildir. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. tarafından farklı bölümlerde istihdam edilen kişilerin veya Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.’nin ortaklarının ve iştiraklerinin bu raporda yer alan tavsiyelerle veya görüşlerle hemfikir olmaması mümkündür. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ile piyasanın işleyişinden kaynaklanan makul nedenlerden dolayı, Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ortakları, çalışanları, yöneticileri ve bunlarla doğrudan ve dolaylı olarak ilişkileri bulunan istihdam ilişkisi doğuracak bir sözleşme çerçevesinde veya herhangi bir sözleşme olmaksızın çalışan ve tavsiyenin hazırlanmasına katılan tüm gerçek veya tüzel kişiler ile müşterileri arasında önlemeyen çıkar çatışması ve objektifliği etkilemesi muhtemel nitelikte ilişkiler doğabilir. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. , ortakları veya iştirakleri, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yetkilendirildikleri yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlerini, bu raporda bahsi geçen şirketlere, muhtelif zamanlarda, sunmayı teklif edebilir veya sunabilir. Muhtelif zamanlarda, Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.’nin, ortaklarını, iştiraklerinin ve işbu kapsamdaki yöneticilerinin, yetkililerinin, çalışanlarının veya temsilcilerinin, doğrudan veya dolaylı olarak, raporda bahsi geçen işlemler, menkul kıymetler veya emtialar üzerinde pozisyonları bulunabilir veya farklı nedenlerle ilgi ve ilişkileri bulunabilir. Söz konusu çıkar çatışması durumlarında Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. , internet sitesinde yer alan Çıkar Çatışması Politikası uyarınca hareket eder. Bu rapor, sadece gönderildiği kişilerin kullanımı içindir. Bu raporun tümü veya bir kısmı Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.’nin yazılı izni olmadan çoğaltılamaz, yayınlanamaz veya üçüncü kişilere gösterilemez, ticari amaçla kullanılamaz.